

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ І ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Досягнення високих показників конкурентоспроможності за всіма галузями економіки є неможливим. Використання кластерного підходу розвитку дозволяє спрямувати зусилля на формуванні і підвищенні конкурентних переваг саме в тих галузях, в яких внутрішні умови виявились найбільш сприятливими і перспективними. З розпадом СРСР і розривом більшості кооперативних зв'язків між галузями і підприємствами у кожній з нових пострадянських країн почали створюватися свої специфічні умови розвитку і формування конкурентного середовища, які значно ускладнюють процеси регіональної інтеграції і поширення кластерних структур на їх території. Проте, не дивлячись на це, є позитивний досвід використання кластерного підходу. Найбільш активну роботу у цьому напрямку ведуть Казахстан, Вірменія і Росія. Такі країни як Латвія, Литва і Естонія, що вже стали членами Європейського союзу, розвивають концепції кластерних систем використовуючи досвід і фінансову підтримку ЄС. Успішно впроваджуються кластери в Угорщині, де вже створено понад 100 виробничих парків, які об'єднують 656 компаній [1].

Цікавим для нас є досвід створення науково-виробничих комплексів та інтегрованих територіально-виробничих комплексів (ТВК) на території колишнього СРСР, який поряд із нерозривною індустріальною перебудовою економіки дозволив досягти колосальних показників розвитку радянських республік. Звичайно цей позитивний досвід може бути використаним для створення регіональних кластерів в Україні. Проте необхідно враховувати, що ТВК в республіках СРСР створювались виключно в плановому порядку і з урахуванням розташування природних ресурсів, тоді як кластери, які мають стати основою підвищення конкурентоспроможності регіонів України в сучасних ринкових умовах, повинні розвиватися в умовах конкуренції і під впливом ринкових механізмів.

Процеси кластеризації в Україні знаходяться ще в зародковому стані. Перші спроби використання кластерного підходу до організації регіональної економіки розпочались в 1997 році. За ініціативою Президента Міжнародного фонду сприяння ринку С.І. Соколенка, було створено першу в Україні кластерну структуру – Асоціацію «Поділля Перший» (PPNGO) з розташуванням на території Хмельницької області. Формування та розвиток кластерної моделі на Хмельниччині стало результатом співпадіння інтересів і плідної співпраці обласної адміністрації, місцевих ділових та наукових кіл. В основу створення кластеру було закладено ініціативу добровільної адміністративної, фінансової, ресурсної та іншої підтримки підприємницьких

структур, що дозволило реалізувати можливості інтелектуального потенціалу регіону на базі Хмельницького технологічного університету. Сьогодні Асоціація об'єднує п'ять кластерів з легкої та харчової промисловості, будівельної індустрії, туристичного бізнесу. Не зупиняється робота над створенням ще декількох кластерів. Специфікою формування та розвитку кластерів на Поділлі стало те, що ядром функціонування кластерних структур виступали різні за розмірами і географічним розміщенням територіальні одиниці – обласні, районні і сільські центри.

Позитивні досягнення у формуванні кластерних структур демонструють і інші регіони, такі як Івано-Франківський, Полтавський, Рівненський, Сумський, Одеський, Миколаївський, Херсонський, Харківський, АР Крим і місто Севастополь. Найбільш успішно розвиваються кластери в галузях авіакосмічної і металургійної промисловості, досить активно функціонують енергетичний, хімічний та машинобудівний кластери. Проте вони ще потребують вдосконалення форм і методів реалізації кластерної моделі.

Аналіз процесів впровадження і функціонування кластерів на теренах нашої держави, дозволило нам визначити низку перешкод, які значно гальмують їх формування і розвиток [2]: 1) відсутність в Україні розробленої довгострокової стратегії розвитку регіональної економіки держави за рахунок кластерів, відповідних галузевих кластерних програм підтримки і підвищення їх конкурентоспроможності; 2) неефективне державне регулювання і стимулювання процесів інноваційного розвитку економіки через механізми фінансової, податкової, амортизаційної, митної політики, що визначає низьку інноваційну активність українських промислових підприємств; 3) недосконалість законодавчої бази, в тому числі в галузі кластерного розвитку; 4) відсутність дієвого інституту захисту власності і ефективного механізму регулювання конкурентних відносин; 5) брак послідовної трансформаційної програми розвитку малого і середнього бізнесу на умовах кластерного підходу; 6) несформованість і слабкість регіональної технічно-інституціональної структури; 7) недостатність фінансових коштів для створення і подальшого розвитку кластерів; 8) низька зацікавленість іноземних інвесторів у вкладанні коштів в українські кластерні об'єднання та ін.

Ці та деякі інші чинники визначають специфіку формування і особливості розвитку регіональних кластерів в нашій державі. Слід зазначити, що економічна і політична криза, яка стала результатом трансформаційних процесів в економіці нашої держави, а також глобальна фінансова криза значно вплинули на розвиток кластеризації в Україні, знизивши показники і динаміку їх формування і розвитку.

Література

1. Заремський Б. В. Кластерна стратегія інноваційного розвитку регіонів в контексті глобальної економіки / Б. В. Заремський [Електронний ресурс] / Портал : WEB-ресурс научно-практических конференций. – Режим доступу [\www/](http://www/) URL:

http://www.confcontact.com/20101008/2_zarem.htm. – Заголовок з екрану, доступ вільний, 12.03.2011.

2. Ступак С. М. Аналіз стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України / С. М. Ступак // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОНЕУ, 2011. – Вип. 41, ч. 2. – С. 125-132.